

6. Вербець В.В, Субот О.А, Христюк Т.А. Соціологія: навч. посібник. К.: «Кондор», 2009. 550 с.
7. Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства: учебник для юридических вузов и факультетов. М.: Издательская группа «НОРМА-ИНФРА». М., 1999. 552 с.
8. Александров Н.Г. Экономическая политика КПСС и законодательство о труде. Экономическая политика КПСС. Серия: «Труд и право». М.: Изд-во МГУ, 1973. С. 3–17.
9. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: підручник. 3-є вид. К.: «Алерта»; ЦУП, 2011. 524 с.
10. Котюк С.А. Теория права: курс лекций. К.: «Вентурі», 1996. 208 с.
11. П'ятковський В.І. Державна судова адміністрація України як суб'єкт адміністративного права. Форум права. 2011. № 3. С. 648–653.
12. Тихомиров О.К. Принятие решений как психологическая проблема. Проблемы принятия решений. М.: «Наука», 1976. С. 23–36.
13. Балтаджи П.М. Юридична мова правозастосовних актів: дис ... канд. юрид. наук. Київ: б. в., 2008. 205 с.
14. Кунченко-Харченко В.І. Правознавство: навч. посібник. К. «Кондор», 2011. 474 с.

УДК 342.9

ДОЗВІЛЬНІ ПРОЦЕДУРИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Скрипа Євген Васильович,
кандидат юридичних наук,
докторант кафедри адміністративної
діяльності (Національна академія
внутрішніх справ, м. Київ, Україна)

У статті на основі аналізу норм чинного законодавства України визначено та розглянуто дозвільні процедури у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Надано авторське визначення поняття дозвільних процедур у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Обґрунтовано, що дозвільні процедури у вказаній сфері не мають нейтрального забарвлення, тобто, на відміну від реєстраційних процедур, їх реалізація приводить до відповідних змін у правовому статусі суб'єктів.

Ключові слова: дозвіл, дозвільні процедури, забезпечення безпеки, автомобільний транспорт, законодавство.

PERMIT PROCEDURES IN THE FIELD OF ROAD TRANSPORT SAFETY

Skrypa Yevhen Vasylovych,
Candidate of Law, Doctoral Candidate at
the Department of Administrative Activity
(National Academy of Internal Affairs,
Kyiv, Ukraine)

In the article, based on the analysis of the norms of the current legislation of Ukraine, the authorizing procedures in the field of safety of road transport are determined and consid-

ered. Author's definition of the concept of permit procedures in the field of safety of road transport is provided. It is substantiated that permit procedures in the given sphere do not have a neutral color, that is, unlike the registration procedures, their implementation leads to corresponding changes in the legal status of the subjects.

Key words: permit, permit procedures, security, road transport, legislation.

Постановка проблеми. Передбачена законодавством «людиноцентристська» модель побудови державності, що зумовлює визнання найвищими соціальними цінностями безпосередньо людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку, викликала стійку необхідність побудови помірковано імперативної системи державного регулювання різних сфер суспільного життя. Інакше кажучи, подібна лінія розвитку держави фактично витіснила карально-бюрократичні аспекти роботи публічної адміністрації, на заміну яким поступово вводяться сервісні. У рамках цього особливу роль відіграють дозвільні процедури. Сьогодні дозвіл виступає однією з центральних категорій в адміністративному праві та галузях його впливу. Не стала винятком у цьому випадку сфера забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Дозвільні процедури в цьому напрямі мають свою специфіку та, на відміну від реєстраційних, застосовуються частіше. При цьому якщо реєстраційні процедури за змістом є більш-менш нейтральними, то дозвільні – це вже сфера адміністративної діяльності, яку пов'язано із прийняттям рішень, що суттєво впливають на правовий статус окремих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі адміністративні процедури у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті у своїх наукових працях розглядали так вчені: В.А. Тарасов, О.Ю. Салманова, В.В. Галунько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін, В.П. Тимощук, С.Г. Братель, Ю.А. Тихомиров, Е.В. Талапін, Д.І. Сирота, В.Ю. Кікінчук, А.М. Луцик, М.С. Морозова та багато інших. Однак, незважаючи на чималу кількість наукових розробок, єдиного комплексного дослідження, присвяченого дозвільним процедурам у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті, проведено так і не було.

Метою статті є визначити та розглянути дозвільні процедури у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті.

Виклад основного матеріалу. Дозвільні процедури у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті, на нашу думку, треба розуміти як послідовний комплекс адміністративних дій, які реалізуються в діяльності спеціально уповноважених органів державної влади (суб'єктів забезпечення безпеки на автомобільному транспорті), що спрямований на вирішення питання стосовно надання чи відмови у наданні фізичній або юридичній особі виключного масиву правомочностей щодо можливості провадження певної діяльності у сфері, яка безпосередньо торкається безпеки дорожнього руху, та видання на основі цього індивідуального адміністративного акта.

До того ж у цьому контексті термін «індивідуальний адміністративний акт» вживається свідомо з метою підкреслення багатоманітності дозвільних форм, які нині використовуються у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. Загалом, факт існування різних дозволів, що видаються в рамках провадження дозвільних процедур, неодноразово зазначався та освітлювався багатьма вченими. Наприклад, у наукових роботах В.І. Ткаченка адміністративні дозволи загалом класифікуються на безпосередньо дозволи та ліцензії [1, с. 10–11]. В юридичній літературі також вказується такі види дозволів: ліцензія, дозвіл, спеціальний дозвіл, допуск, випуск, узгодження, пропуск, спеціальний пропуск, свідоцтво, огляд, затвердження, перевірка, експерти-

за, атестація, акредитація, диплом, сертифікат, схвалення типу транспортного засобу, квотування, спеціальне право, паспорт, мандат тощо [2, с. 77]. Утім, незважаючи на різноманітність дозволів у теорії, індивідуальні адміністративні акти, що видаються за підсумком провадження дозвільної процедури у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті, набувають вигляду дозволів і ліцензій, факт чого диктується законодавчими положеннями.

Водночас їх видання являє собою крайній етап будь-якої адміністративно-дозвільної процедури, кожна з яких має свої особливості реалізації. Доречно зауважити, що, як і реєстраційні, дозвільні процедури також застосовуються в діяльності різних органів державної влади. Однією з найбільш важливих, зокрема, для сфери забезпечення безпеки на автомобільному транспорті є процедура надання допуску (дозволу) громадян до керування транспортним засобом, що реалізується МВС України в особі спеціальних структурних підрозділів – сервісних центрів МВС. Особливе значення надання такого дозволу зумовлюється тим, що об'єктивно не кожний громадянин має можливість керувати автомобільним транспортом, адже для цього потрібні відповідні знання та навички, наявність яких перевіряються в рамках вказаної адміністративної процедури. Наприклад, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами» від 8 травня 1993 р. № 340, посвідчення водія на право керування транспортним засобом однієї з категорій видається особі, яка пройшла медичний огляд у порядку, встановленому Міністерством внутрішніх справ (далі – МОЗ), а також підготовку або перепідготовку відповідно до встановлених планів і програм і склала теоретичний і практичний іспити в сервісному центрі МВС. Особи складають іспити, необхідні для одержання посвідчення водія, в сервісних центрах МВС незалежно від зареєстрованого місця проживання чи перебування [3]. У постанові також зазначено, що під час теоретичного іспиту перевіряється знання Правил дорожнього руху та інших предметів, передбачених програмою підготовки. Результати складеного теоретичного іспиту вважаються дійсними протягом трьох місяців. Під час практичного іспиту перевіряються навички керування транспортними засобами відповідних категорій [3].

Більш детально особливості проведення процедури, зокрема, щодо порядку подання документів і заяв від суб'єктів, які претендують на отримання права керування транспортними засобами, порядку прийняття іспитів і формування складу комісії, які на них присутні, умов прийняття іспитів тощо наводяться в окремій Інструкції про порядок приймання іспитів для отримання права керування транспортними засобами та видачі посвідчень водія, затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 7 грудня 2009 р. № 515 [4].

Досить важливою також є адміністративна процедура щодо надання дозволу на встановлення та використання на транспортних засобах спеціальних звукових і світлових сигнальних пристроїв. Сьогодні спеціальні звукові та світлові сигнальні пристрої синього кольору можуть установлюватися за наявності дозволу, виданого уповноваженим органом Міністерства внутрішніх справ, із дотриманням установлених Міністерством внутрішніх справ вимог виключно на транспортних засобах, які використовуються для пересування осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона, на транспортних засобах, які використовуються Міністерством внутрішніх справ, Національною поліцією, підрозділами безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних силах, Національною гвардією, податковою міліцією, Службою безпеки, Головним управлінням і підрозділами урядового фельд'єгерського зв'язку Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, воєнізованими форму-

ваннями, установами виконання покарань і слідчими ізоляторами Державної кримінально-виконавчої служби, Національним антикорупційним бюро, Державним бюро розслідувань, Управлінням державної охорони, Державною прикордонною службою, підрозділами Державної спеціальної служби транспорту, уповноваженими на проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт на об'єктах національної транспортної системи України, Державною службою з безпеки на транспорті, бригадами екстреної (швидкої) медичної допомоги, Оперативно-рятувальною службою цивільного захисту, службою інкасації та перевезення цінностей Національного банку та банків України, підрозділом відомчої охорони Національного банку для виконання оперативних завдань [5].

Тобто такі пристрої мають особливе призначення, а крім того, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10 січня 2001 р. № 1306 «Про Правила дорожнього руху» надають переваги під час їзди [6]. У зв'язку із цим законодавець обмежує порядок їх використання та встановлює необхідність отримання відповідного дозволу на це. Видача дозволів на встановлення та використання спеціальних світлових сигнальних пристроїв сьогодні здійснюється сервісними центрами МВС за заявою відповідного суб'єкта із поданням визначеного законодавством необхідного пакета документів [7]. Велику кількість дозвільних процедур у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті реалізує Укртрансбезпека.

Наприклад, видача дозволів здійснюється щодо діяльності із перевезення пасажирів автомобільним транспортом міжобласними маршрутами загального користування. Обліком і видачею дозволів займається Укртрансбезпека відповідно до затвердженого Міністерством інфраструктури України наказу від 7 травня 2010 р. № 279. Вказаний нормативно-правовий акт закріплює спеціальний порядок, що визначає процедуру видачі та анулювання дозволу на перевезення пасажирів на приміських і міжміських автобусних маршрутах загального користування, які виходять за межі території області (міжобласні маршрути) [8].

Значення цієї дозвільної процедури для сфери забезпечення безпеки на автомобільному транспорті полягає в тому, що в процесі її реалізації здійснюється ретельний відбір суб'єктів, яким надається право на перевезення пасажирів міжобласними автобусними маршрутами загального користування, за допомогою проведення спеціального конкурсу. При цьому відповідно до Порядку проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2008 р. № 1081, метою визначення автомобільного перевізника на конкурсних засадах, зокрема, є створення безпечних умов для перевезення пасажирів автомобільним транспортом, покращення якості та доступності пасажирських перевезень, підвищення рівня безпеки перевезень пасажирів тощо [9].

Схожою за змістом до попередньої є адміністративна процедура видачі дозволів на міжнародні перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом. Оформленням і видачею таких дозволів також займається Укртрансбезпека. Відповідно до нормативно встановленого порядку, дозволи для перевезення вантажів оформлюються і видаються водію автомобільного транспортного засобу (автомобільному перевізнику або уповноваженій ним особі) на підставі усного звернення або письмової заяви, в якій зазначаються найменування (прізвище, ім'я, по батькові) автомобільного перевізника та його місцезнаходження (місце проживання), відомості щодо автомобільних транспортних засобів (реєстраційні номери, вантажопідйомність, повна маса), маршруту руху із зазначенням країн відправлення та призначення, а також країн прямування автомобільного транспортного засобу, вантажу (вага, загальна

кількість), видів дозволів, які бажає отримати автомобільний перевізник, та пункт видачі дозволів [10].

Дозволи на поїздки територією іноземних держав під час виконання нерегулярних і маятникових перевезень пасажирів автомобільним транспортом у міжнародному сполученні оформлюються й видаються уповноваженій особі на підставі усного звернення або письмової заяви за пред'явлення таких документів, підписаних автомобільним перевізником і засвідчених його печаткою: схеми міжнародного маршруту; графіку роботи та відпочинку водіїв; копії документа про підтвердження відповідності автобусів параметрам комфортності; копії договору, укладеного між автомобільним перевізником і замовником транспортних послуг, про здійснення міжнародних нерегулярних і маятникових перевезень пасажирів автомобільним транспортом у міжнародному сполученні; копії свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу на автобус, що буде виконувати перевезення [10].

Розглядаючи процедури отримання дозволів у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті, доцільно також звернути увагу на такий їхній різновид, як ліцензії, що видаються в порядку ліцензування. Фактично ліцензування – це також свого роду дозвільна процедура, яка характеризується окремими специфічними аспектами. Наприклад, у статті 1 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» вказано, що ліцензування – це засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів [11].

Досить влучним є визначення І.В. Труша: «У загальноправовому відношенні ліцензування – це отримання спеціального дозволу (ліцензії)» [12, с. 126]. Доречним воно є через те, що відповідно до сучасного законодавства логічним підсумком ліцензування є видача ліцензії, яка являє собою запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань про рішення органу ліцензування щодо наявності в суб'єкта господарювання права на провадження визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню [11]. Отже, відповідно до свого правового статусу ліцензія – це також дозвіл особливого виду, який видається з окремого кола питань у рамках спеціальної процедури, а також має характерну, визначену законодавством форму. При цьому необхідно пам'ятати, що хоча за своїми юридичними параметрами дозволи та ліцензії схожі між собою, а отже, є схожими процедури їх видачі, правова природа цих актів і мета видачі є цілком різними. Наприклад, дозволи надають конкретне право або комплекс правомочностей на здійснення якихось дій, а ліцензії – це дозволи на провадження певного типу господарської діяльності та надання послуг. Інакше кажучи, межі реалізації ліцензійних процедур є на порядок вужчими за дозвільні.

Наприклад, відповідно до Закону України «Про автомобільний транспорт», ліцензування у цій галузі застосовується з метою видачі ліцензій на провадження господарської діяльності з надання послуг із перевезення пасажирів і небезпечних вантажів на такі види робіт: надання послуг із внутрішніх перевезень пасажирів автобусами; надання послуг із внутрішніх перевезень пасажирів на таксі; надання послуг із внутрішніх перевезень пасажирів легковими автомобілями на замовлення; надання послуг із внутрішніх перевезень небезпечних вантажів вантажними автомобілями, причепами та напівпричепами; надання послуг із міжнародних перевезень пасажирів автобусами; надання послуг із міжнародних перевезень пасажирів на таксі; надання послуг із міжнародних перевезень пасажирів легковими автомобілями на замовлення; надання послуг із міжнародних перевезень небезпечних вантажів вантажними автомобілями, причепами та напівпричепами [13].

Ліцензування за вказаними напрямками провадиться Укртрансбезпекою. Виняткова роль цього різновиду дозвільних процедур у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті пояснюється тим, що встановлені законодавством ліцензійні умови не тільки визначають вичерпний перелік документів, які додаються до заяви на отримання ліцензії на право провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів і небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів і вантажів автомобільним транспортом, але й також встановлюють організаційні, кадрові та технологічні вимоги до матеріально-технічної бази ліцензіата й засобів провадження діяльності, обов'язкові для виконання під час її провадження [14].

Ці вимоги дають змогу підтримувати належний рівень надання відповідних послуг у сфері автомобільного транспорту, а крім того, певною мірою гарантують те, що доступ до цієї сфери діяльності отримають лише ті суб'єкти, які відповідають встановленим державним стандартам в таких аспектах: наявності транспортних засобів відповідного технологічного стану, наявності водіїв, що мають необхідні навички та вміння для виконання покладених на них обов'язків; виконання необхідних організаційних заходів, зокрема, щодо контролю за медичним станом водіїв, проведення з ними всіх необхідних інструктажів, поповнення кадрового складу фахівцями, що мають необхідні знання в певній галузі (медичним персоналом, фахівцями з обслуговування та ремонтування транспортних засобів тощо) і таке інше.

Висновки. Отже, на підставі проведених наукових пошуків, об'єктами дослідження яких стали численні теоретичні та офіційні джерела, нами було сформовано ряд таких висновків: по-перше, дозвільні процедури у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті – це спеціальні адміністративні процедури – комплекс дій, який змінює правовий статус відповідних суб'єктів у розрізі надання чи ненадання їм легальної можливості реалізовувати певного роду діяльність, що юридично виражається в індивідуальному адміністративному акті, у формі дозволу чи ліцензії; по-друге, такі процедури провадяться безпосередньо органами, до компетенції яких входить забезпечення в тій чи іншій частині безпеки на автомобільному транспорті, а саме: Укртрансбезпекою та МВС України; по-третє, дозвільні процедури у сфері забезпечення безпеки на автомобільному транспорті не мають нейтрального забарвлення, тобто, на відміну від реєстраційних процедур, їх реалізація приводить до відповідних змін у правовому статусі суб'єктів, зокрема, у напрямі його розширення за позитивного рішення щодо надання дозволу (ліцензії) чи звуження, якщо такий дозвіл (ліцензія) анулюються.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко В.І. Адміністративно-процедурні провадження у дозвільній системі в Україні: шляхи вирішення проблемних питань. Луганськ: ЛДУВС, 2006. 344 с.
2. Бондаренко В.А., Пустова Н.О. Дозвіл як спосіб правового регулювання класифікації видів дозволів у сфері телекомунікацій. Збірник наукових праць Львівського державного університету внутрішніх справ. 2017. Вип. 3. С. 72–81.
3. Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами: постанова, положення від 8 травня 1993 р. № 340. Офіційний веб-портал законодавства України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-93-п>.
4. Інструкція про порядок приймання іспитів для отримання права керування транспортними засобами та видачі посвідчень водія: наказ, інструкція від 7 грудня 2009 р. № 515. Офіційний вісник України. 2010. № 8. Ст. 324.
5. Питання використання спеціальних звукових та світлових сигнальних пристроїв на транспортних засобах: постанова від 22 березня 2017 р. № 176. Офіційний вісник України. 2017. № 27. Ст. 53.

6. Про Правила дорожнього руху: постанова від 10 січня 2001 р. № 1306. Офіційний вісник України. 2001. № 41. Ст. 35.
7. Оформлення та видача дозволу на встановлення та використання на транспортних засобах спеціальних звукових та / або світлових сигнальних пристроїв синього чи жовтого кольору: стаття. Офіційний веб-портал Головного сервісного центру МВС України. URL: <http://hsc.gov.ua/poslugi/poslugi-shho-nadayutsya-servisnimi-tsentram/oformlennya-ta-vidacha-dozvolu-na-vstanovlennya-i-vikoristannya-na-transportnih-zasobah-spetsialnih-zvukovih-ta-abo-svitlovih-signalnih-pristroyiv-sinogo-chi-zhovtogo-koloru>.
8. Про затвердження форми дозволу на перевезення пасажирів на міжобласних маршрутах загального користування, порядку його видачі та анулювання: наказ від 7 травня 2010 р. № 279. Офіційний вісник України. 2010. № 47. Ст. 1557.
9. Про затвердження Порядку проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування: постанова від 3 грудня 2008 р. № 1081. Офіційний вісник України. 2008. № 96. Ст. 41.
10. Про впорядкування системи оформлення, видачі, використання та обліку дозволів на міжнародні перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом: наказ від 20 серпня 2004 р. № 757. Офіційний вісник України. 2004. № 35. Ст. 170.
11. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон від 2 березня 2015 р. № 222-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. Ст. 1234.
12. Труш І.В. Господарсько-правове забезпечення державної підтримки малого підприємництва в Україні: дисертація. Донецьк: Інститут економіко-правових досліджень, 2005. 202 с.
13. Про автомобільний транспорт: Закон від 5 квітня 2001 р. № 2344-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 22. Ст. 105.
14. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом: постанова від 2 грудня 2015 р. № 1001. Офіційний вісник України. 2015. № 98. Ст. 55.

УДК 342.95(477)

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ МІЛІЦІЇ

Худоба Іван Станіславович,
аспірант
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків, Україна)

У статті проведено історико-правовий аналіз розвитку та становлення спеціальних підрозділів міліції. Обґрунтовано визначальне місце спеціальних підрозділів міліції в системі правоохоронних органів держави. Визначено основні ознаки, спільні риси та етапи розвитку та становлення спеціальних підрозділів міліції.

Ключові слова: спеціальні підрозділи, міліція, становлення, держава, Беркут, Грифон, Титан, нормативна база, законодавство.